

Gebruikersplatform zal bodemenergie forse impuls geven

De potentie van bodemenergie is bijzonder groot. BodemenergieNL heeft met het publiceren van haar standpunten recentelijk een duidelijk statement gemaakt en laten zien waar de marktkansen liggen en welke randvoorwaarden noodzakelijk zijn. Wel moet de kennis worden vergroot zodat het vakmanschap omhoog gaat. De verplichte certificering per 1 oktober 2014 is een essentiële stap. Maar ook de introductie van een gebruikersplatform zal bodemenergie een flinke impuls geven.

G. (Guido) Bakema, voorzitter BodemenergieNL

Bodemenergie is de onmisbare schakel in de energietransitie. Zo luidt ook de titel van de publicatie waarin de belangenorganisatie BodemenergieNL eerder dit jaar haar visie en standpunten heeft gepresenteerd. Het is duidelijk dat de mogelijkheden van de Nederlandse bodem, voor wat betreft het opslaan en leveren van grote hoeveelheden energie, bijzonder groot zijn. Warmte en koude met temperaturen van 5 tot 90 graden Celsius zijn in de gebouwde omgeving, maar ook voor verschillende productieprocessen, op relatief eenvoudige wijze te winnen en toe te passen. En dit gebeurt ook al meer dan 25 jaar in ons land. Het gaat er nu om dat er een opschaling ontstaat zodat we grote slagen kunnen maken bij de verduurzaming van ons (bestaand) vastgoed en onze industriële processen. De toepassing van bodemenergie is een volwassen techniek die in principe zonder subsidie kan worden toegepast.

■ INDIVIDUEEL EN OP GEBIEDSNIVEAU

Willen we de breed gedragen ambities uit het SER Energie-akkoord en het doel van een energieneutrale omgeving in 2050 waarmaken, dan is de toepassing van duurzame warmte en koude cruciaal. Overigens geldt dat ook voor de toepassing van wind- en zonne-energie. Maar met een gerichte en zware inzet

op (duurzame) warmte- en koudeopwekking, -opslag en -distributie, zowel op individueel als gebiedsniveau, is die energieneutrale gebouwde omgeving te realiseren. In 2013 leverden de drieduizend bodemenergiesystemen in ons land 3 PJ per jaar aan duurzame energie. Willen we het gestelde doel voor bodemenergie van 15 PJ uit het Energie-akkoord halen, dan moeten we in 2020 in ons land twintigduizend bodemenergiesystemen operationeel hebben. Een enorme uitdaging, die niet alleen goed is voor de verduurzaming van onze energievoorziening, maar ook voor de economie. Naar schatting levert dit de sector een omzet op van 1 tot 1,5 miljard euro en werk voor vier- tot zevenduizend mensen in 2020. Kijken we nog wat verder, naar de periode tot 2050, dan zullen bodemenergiesystemen tegen die tijd een duurzame en efficiënte energieopwekking verzorgen van 200 tot 300 PJ. Dit halen we alleen als de sector zijn krachten actief bundelt en een constructieve dialoog aangaat met overheden, brancheorganisaties en andere belangengroepen. In Nederland hebben we alles in huis om de kennis en de capaciteit op het gebied van bodemenergie te organiseren, zodanig dat er straks voor het Nederlandse bedrijfsleven enorme kansen liggen op de Europese markt. Voorwaarde is dat we ons in de eerste plaats kwalificeren met een sterk ontwikkelde thuismarkt.

■ VERPLICHTE CERTIFICERING

Een essentiële randvoorwaarde voor de kwaliteitsslag die bodemenergie op dit moment doormaakt, is de certificeringsregeling. Vanaf 1 oktober van dit jaar zal het voor elk bedrijf dat actief is met bodemenergiesystemen wettelijk verplicht zijn om over een erkenning van de overheidsinstantie Bodem+ te beschikken. Hiervoor moet een bedrijf gecertificeerd zijn en voldoen aan de kwaliteitseisen uit de BRL 6000-21 voor het bovengrondse deel van een bodemenergiesysteem en aan de BRL SIKB 11000 voor het ondergrondse deel. Voor de certificering voor de bovengrondse installaties is er wel een onderscheid gemaakt in de omvang van de werkzaamheden. Voor de realisatie van een relatief klein bodemenergiesysteem met gesloten bronnen geldt dat de gecertificeerde partij met een beperkter kennispakket toe kan, dan wanneer een bedrijf elk type bodemenergiesysteem wil kunnen realiseren. Daarom maakt de BRL 6000-21 onderscheid tussen een A- en een B-deel. Met het A-deel (gebaseerd op ISSO-publicatie 72) mag een installatiebedrijf alleen woningen voorzien van individuele, grondgebonden warmtepompen. Daarvoor moet men een beperkte toets af te leggen en dus ook een beperkt leertraject te volgen. Met de certificering voor het B-deel (gebaseerd op ISSO-publicatie 39) beschikt een bedrijf over

het volledige kennispakket en kan men alle typen bodemenergiesystemen (voor zowel woningbouw als utiliteit, inclusief de warmtepomp) ontwerpen, realiseren, onderhouden en beheren. Het betekent dat bedrijven flink moeten investeren in kwaliteitssystemen en vaak ook opleidingen en examens. Voor marktpartijen die al in de wereld van bodemenergiesystemen actief zijn, en daar op een kwalitatief goede wijze mee bezig zijn, zal de inspanning, buiten het certificeringstraject, mogelijk meevallen.

Maar er zullen de komende jaren ook heel wat nieuwe toetreders nodig zijn, om de forse ambities waar te maken. En daarvoor is het goed, zeker naar de opdrachtgevers en eindgebruikers toe, dat zij ervan op aan kunnen dat een bodemenergiesysteem op een gecertificeerde wijze tot stand komt. Die garantie kunnen we een ieder straks echt geven.

■ REALISTISCHE PROGNOSES

In de afgelopen jaren zijn er helaas ook enkele missers geweest. Dat werkt in het nadeel van de branche, maar is vooral schadelijk voor het imago van de technologie. Soms waren die missers technisch van aard, en functioneren de systemen niet zoals de opdrachtgever mocht verwachten door een verkeerd ontwerp of ondeskundige realisatie. Ook zijn er in het voortraject of in de verwachtingen die zijn gewekt soms onrealistische beloftes gedaan. Een te verwachten energiebesparing van een bodemenergiesysteem van 80% ten opzichte van een conventioneel energiesysteem is in veel gevallen gewoon te positief. Een besparing van 40 tot 60% is, zo blijkt uit de afgelopen jaren, een stuk reëler. En ook daarmee zijn de businessmodellen uitstekend rendabel te krijgen. Opdrachtgevers willen boven alles een realistische prognose; van het te verwachten energiegebruik, maar vooral ook van het comfort en de exploitatiekosten die zij na oplevering zullen ervaren. Daar moet de sector zich veel meer van bewust zijn. Met de verplichte certificering van bodemenergiesystemen ontstaat ook op een veel natuurlijker wijze een situatie waarbij één marktpartij, of maximaal twee, de volledige verantwoording draagt voor het totale systeem; van bron tot afgiftesysteem. Die integrale verantwoordelijkheid is erg belangrijk voor de opdrachtgever, maar ook voor de branche. Het is niet voor niets dat het initiatief voor de certificeringsregeling, en de inhoudelijke uitwerking daarvan, juist door de branche is genomen en uitgewerkt. Uiteindelijk is dit overgedragen aan onafhankelijke certificeringsinstellingen om voor een goede uitvoering zorg te dragen. Maar het is en moet ook een regeling blijven voor en door de branche.

■ UITROLLEN GEBRUIKERSPLATFORM

Een ander, belangrijk actiepunt dat de branche momenteel uitrolt is het gebruikersplatform. De sector moet de opdrachtgevers centraal stellen en dat gaan we doen door de ervaringen en reacties van opdrachtgevers en gebruikers op een positieve manier aan te wenden. Als sector lopen we namelijk niet weg voor problemen of klachten. Met de oprichting van het gebruikersplatform, een onafhankelijke organisatie die losstaat van de vereniging, ontstaat een belangrijk klankbord en informatiebron voor de vereniging en haar leden. Er is een kwartiermaker aangesteld die dit gebruikersplatform voor bodemenergie handen en voeten geeft. Uiteindelijk is dit platform een plek waar gebruikers, indien gewenst, ook hun problemen kunnen melden, maar waar zij vooral met andere gebruikers ervaringen kunnen delen en informatie kunnen uitwisselen om systemen te optimaliseren. Bij de gebruikers denken we in eerste instantie aan mensen van organisaties waar bodemenergie een essentieel onderdeel vormt van hun primaire processen, zoals in ziekenhuizen, grote utiliteitsgebouwen en industrieën. Het platform is geen klachtenbox; de focus ligt bij

mensen die een positief-kritische houding willen aannemen. Uiteindelijk komen die reacties en ervaringen ook bij de leden van BodemenergieNL terecht, zodat zij op basis daarvan hun dienstverlening kunnen verbeteren.

■ KENNISONTWIKKELING

In de wetenschap dat de kwaliteit van bodemenergiesystemen naar een hoger niveau moet, zijn ook de mogelijkheden voor kennisontwikkeling de afgelopen jaren sterk vergroot. Er zijn inmiddels diverse opleidingen en ook al meer dan vijf honderd CITO-examens afgelegd. Alle mensen die examen doen, kunnen zich uiteindelijk certificeren. Maar daarmee zijn we er niet. We constateren dat de vereiste kennis – zeker als we de opgave voor de komende jaren bezien – in de wereld van bouw, energie en installatietechniek nog niet wijdverspreid is. Daarom wil BodemenergieNL dat er meer aandacht komt voor deze duurzame-energietechniek op mbo-, hbo- en academisch niveau. Pas als er voldoende mankracht is, kunnen we de markt tot volle wasdom laten komen.

Natuurlijk brengt die verplichte certificering een risico met zich mee: als de markt vlucht naar systemen die niet verplicht gecertificeerd zijn, schiet de sector zichzelf in de voet omdat de markt niet tot ontwikkeling kan komen. Aan de andere kant was niets doen, in de zin dat we de kwaliteit niet zouden reguleren, ook geen optie. Voor opdrachtgevers is het essentieel dat de aanbieders de kwaliteit en het rendement van bodemenergiesystemen zouden borgen. BodemenergieNL werkt nu aan een situatie waarin opdrachtgevers zoveel mogelijk hun energiesystemen zullen inkopen via het principe Best Value Procurement (BVP). Uiteindelijk zullen ook de andere duurzame-energietechnieken niet aan een vorm van certificering kunnen ontkomen. Steeds meer opdrachtgevers nemen geen genoegen meer met beloftes over prestaties zonder garanties. Overigens is het geen kwestie van bodemenergie contra zon of wind. Integendeel. BodemenergieNL is een zeer overtuigd lid van de Duurzame Energie Koepel omdat we samen met alle duurzame-energietechnieken de strijd aan moeten met de fossiele lobby. Om de energiedoelstellingen voor de toekomst te kunnen halen, hebben we alle duurzame-energietechnieken hard genoeg nodig.

■ DISCREPANTIES REGELGEVING

Naast de certificering, het gebruikersplatform en de kennisontwikkeling kijkt BodemenergieNL ook heel gericht naar alle ontwikkelingen op het gebied van regelgeving. In de speciale AMvB die over de bodem gaat, zijn de onderwerpen die geregeld moeten worden in principe goed beschreven en vastgelegd. Alleen is er nog andere wet- en regelgeving die op bepaalde punten de AMvB frustreert. De juridische commissie van BodemenergieNL houdt dit, samen met de DE Koepel, goed in de gaten. Verschillende discrepanties zijn al op een rij gezet en worden bij de overheden aangekaart, in de verwachting dat zij de benodigde actualisaties zullen doorvoeren. De grootste potentie voor bodemenergie ligt in het stedelijk gebied. Daarom zou het beleid in die gebieden er juist op gericht moeten zijn om bodemenergie zo veel als mogelijk te faciliteren.

Een punt van zorg zijn de verschillende Regionale Uitvoerings Diensten (RUD's) in ons land. De kennis die voorheen bij provincies of bij gemeenten aanwezig was, en dus ook lokaal werd ingezet, wordt nu in veel regio's overgeheveld naar RUD's. Daarmee vindt toch weer een versnippering plaats, waardoor het gevaar ontstaat dat opdrachtgevers en opdrachtnemers bij concrete bodemenergieprojecten in een specifieke gemeente, overlast

kunnen ondervinden omdat niet direct de juiste personen worden betrokken en doordat verschillende mensen weer naar verschillende onderdelen van een project moeten kijken. Wat daarentegen wel positief is, is dat beleidsmakers steeds positiever worden over de inzet van bodemenergie. Op de ministeries, maar ook bij provincies, zijn de beleidsmakers enthousiast en zien zij ook de noodzaak om bodemenergiesystemen ruim baan te geven. Alleen loopt het vervolgens bij de mensen die verantwoordelijk zijn voor vergunningverlening en handhaving nog vaak erg stroef. Die weerbarstigheid moet er uit.

■ VOLOP MARKTKANSEN

De potentie zit hem zowel in nieuwbouw als bestaande bouw. De nieuwbouw die nu nog wordt gerealiseerd, kan in veel gevallen niet meer zonder een vorm van duurzame energie. Een bodemenergiesysteem is erg vaak een rendabele optie. Wel zou het goed zijn om wat breder te kijken dan naar het energiesysteem van één specifiek, individueel project. Zeker in stedelijke gebieden, waar al veel druk is op de beschikbare ruimte, is er behoefte aan meer structurerende en regie. Zodra er kansen zijn om bronnen te combineren en op collectieve warmte- en koudnetten aan te sluiten, ontstaan er veel synergievoorwaarden. Uiteindelijk zou dat kunnen leiden tot een situatie waarbij in stedelijke gebieden gespecialiseerde exploitanten of coöperaties ontstaan die meerdere, gekoppelde bodemenergiesystemen onderhouden, beheren en exploiteren en de warmte en koude aan afnemers (of leden van de coöperatie) leveren. Dat zou de professionalisering van bodemenergie echt vooruit helpen.

■ BESTAANDE BOUW

Behalve bij nieuwbouw is er een nog veel grotere potentie voor bodemenergie in de bestaande bouw. Steeds meer beleggers en gebouw eigenaren zijn bereid om in de verduurzaming van hun panden te investeren, mits de systemen aan bepaalde randvoorwaarden voldoen en hen aantoonbare meerwaarde opleveren. Dit betekent onder meer dat de bodemenergiesystemen in relatief korte tijd rendabel moeten zijn. Maar ook dat het comfort in de gebouwen moet toenemen. En dat zijn exact de aspecten die de sector moet benadrukken om zo een bodemenergiesysteem tot een zinvolle investering te maken. Vanzelfsprekend wordt bij een

grootschalige renovatie de energievraag sterk gereduceerd. In dat geval is het logisch om met lagetemperatuurverwarming en hogetemperatuurkoeling aan de slag te gaan. In onze optiek is het verstandig om de eerste en tweede stap van de Trias Energetica meer als één integrale stap te gaan beschouwen. Het zo ver mogelijk beperken van de energievraag door grondig te isoleren is belangrijk, maar zoek daarin wel een balans. Soms is het slim en zelfs efficiënter om iets meer op duurzame energie in te zetten, zodat je bouwkundig minder ver hoeft te gaan. Met bodemenergiesystemen, zeker als je ze breder dan voor één object kunt inzetten, zijn op die manier zeer kostenefficiënte slagen te maken. Bovendien zullen bodemenergiesystemen onmisbaar zijn als buffer tussen een fluctuerende vraag en aanbod. De systemen fungeren daarmee als een uitstekende regelaar voor verschillende vormen van duurzame energieopwekking, maar ook als opslagsysteem voor restwarmte en afvalwarmte.

